

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Ares Hubel

**VÄÄRTUSTE JA ENESEHINNANGU SEOS PARTNERI PIKKUSE JA VANUSE
EELISTUSEGA**

Uurimistöo

Juhendaja: Dmitri Rozgonjuk

Läbiv pealkiri: Väärtuste ja enesehinnangu seos partnerieelistusega

Tartu 2017

Lühikokkuvõte

Töö eesmärgiks oli uurida partneri pikkuse ja vanuse eelistuse seost personaalsete väärtuste ja enesehinnanguga. Valimi moodustasid 435 nimest (vanusevahemik: 16-64, $M = 26.85$; $SD = 7.67$, 22.3% mehed), kes vastasid sotsiaalmeedias ja e-maililistides jagatud küsimustikule. Küsimustik koosnes Schwartzi PVQ-RR väärtuste skaalast, Rosenbergi RSES enesehinnangu skaalast, Kinsey seksuaalse orientatsiooni skaalast ja partnerieelistusi puudutavatest küsimustest. Kui mitmeses lineaarses regressioonianalüüsis kasutati prediktoritena ainult väärtusi, siis seletasid pikkuse vahe eelistuse variatiivsusest 5.1% väärtused turvalisus-isiklik, alandlikkus ja heatahtlikkus-hoolimine. Vanuse vahe eelistuse variatiivsusest seletasid ära 6.5% väärtused võim-domineerimine ja turvalisus-isiklik. Kui mudelitesse lisati ka teised statistiliselt olulised muutujad, siis osad väärtused ei olnud enam statistiliselt olulised ennustajad ja mudelite seletusvõime paranes märkimisväärselt. Pikkuse vahe eelistust ennustavateks muutujateks jäid sugu, enda pikkus ja vanusevahe eelistus ning vanusevahe eelistust ennustavateks muutujateks sugu, enda vanus, partneri pikkuse eelistus ja väärtus võim-domineerimine. Töös arutletakse tulemuste ja nende tähenduse üle.

Märksõnad: seksuaalne dimorfism, SDS, partnerieelistus, enesehinnang, väärtused, PVQ-RR

Relationship between values, self-esteem and partner height and age preference

Abstract

The aim of this study was to examine how values and self-esteem predict partner height and age preference. The sample comprised of 435 participants (age range: 16-64, $M = 26.85$; $SD = 7.67$, 22.3% male), who completed a survey that was shared in social media and email lists. The questionnaire comprised of Schwartz PVQ-RR value scale, Rosenberg's RSES self-esteem scale, Kinsey sexual orientation scale and questions about partner preference. When only personal values were used in multiple linear regression as predictors, 5.1% of the partner height preference variation was explained by values security-personal, humility and benevolence-care. With the same method 6.1% of the partner age preference variation was explained by the values power-dominance and security-personal. When all statistically important variables were added to the regression model, some values became irrelevant as predictors, but the model strength increased considerably. In the general model, height preference was predicted by sex, participant's height and partner's age preference. Age preference was predicted by sex, age, partner's height preference and power-dominance value score. The results are discussed and interpreted in the paper.

Keywords: sexual dimorphism in stature, SDS, partner preference, values, self-esteem, PVQ-RR

Väärtuste ja enesehinnangu seos partneri pikkuse ja vanuse eelistusega

Kas suhetes on partneri pikkus ja vanus olulised? Kui jah, siis miks ja millest see mõjutatud on? Selles uuringus üritab autor leida vastust küsimusele, millised tegurid mõjutavad meie eelistusi ideaalse partneri osas. Vastus sellele küsimusele aitab meil paremini mõista partnerieelistuse tekkimise, püsimise ja muutumise põhjuseid.

Evolutsioonilise psühholoogia üks teooriatest väidab, et sarnasus on inimestele partneri valikul põhiline kriteerium (Buss & Schmitt, 1993). See on kinnitust leidnud sotsiaalsete teguritega nagu rahvuslik kuuluvus, nahavärv, religioon (Blackwell & Lichter, 2004; Robnett & Feliciano, 2011) ja seksuaalne orientatsioon (Bailey jt., 2016). Samas on ühiskonnas tekkinud seksuaalse valiku tagajärjel veel ka teisi sugude lõikes täiesti erinevaid partnerieelistuse kriteeriume. Näiteks soo, pikkuse, kaalu, vanuse jms osas on märgatav sugudevaheline eelistuse erinevus (Buss, 2004). Eelistusi vanuse, pikkuse ja muude näitajate osas võib Campelli (2001) järgi kirjeldada kui valikute protsessi, mille eesmärk on endale leida kaaslane, kes vastaks kõige paremini individuaalsele ning ühiskonnas levinud ideaalse partneri kuvandile.

Selles uurimuses üritatakse leida individuaalseid ja sotsiaalseid tegureid, mis mõjutavad meie eelistusi partneri vanuse ja pikkuses osas. Käsitletakse kahte võimalikku aspekti, mis võivad neid eelistusi mõjutada: väärtused ja enesehinnang.

Sissejuhatus

Pikkuse eelistus

Kõigis meile teadaolevates kultuurides on mehed keskmiselt naistest pikemad (Gray & Wolfe, 1980; Nettle, 2002). Kõige suurem leitud pikkuse vahe on Boliivias, kus mehed on 1.13 korda naistest pikemad (Bogin, 1999) ning kõige väiksem Nigeerias 1.04 korda (Okosun jt., 1998).

Partneri pikkuse eelistust on suhteliselt vähe uuritud ning valdavalt pärinevad andmed lääne kultuuriruumis läbi viidud uuringutest. Siiski kinnitavad uuringute tulemused üldist evolutsiooniga tekkinud eelistust partneri pikkuse osas. Enamik uuringuid kinnitavad järgmisi seaduspärasusi: naised eelistavad keskmisest pikemaid mehi; nii naiste kui meeste pikkus on positiivses korrelatsioonis tema partneri pikkuse eelistustega; mida lühemad on naised seda pikemaid mehi nad eelistavad; mehed eelistavad, et nende partner ei oleks neist pikem; mehed

hindavad lühemaid naisi atraktiivsemateks (Courtiol, Raymond, Godelle & Ferdy, 2010; Pawlowski, 2003; Fink, Neave, Brewer & Pawlowski, 2007; Pierce, 1996; Salska jt., 2008; Shepperd & Strathman, 1989; Swami jt., 2008). Pikkuse eelistusel on ka omad piirid ehk osad mehed on naiste jaoks liiga pikad ja osad naised meeste jaoks liiga lühikesed (Courtiol jt., 2010). Selle töö kontekstis on pigem oluline arvestada suhtelist pikkust (*sexual dimorphism ratio*, SDR), sest uuringud (nt., Courtiol jt., 2010; Salska jt., 2008; Swami jt., 2008) on näidanud, et pikematel naistel on madalamad ootused partneri pikkusele ning lühemad mehed lepivad kergemini enda pikkuse või endast pikema naisega.

Teaduskirjanduse järgi on inimeste partnerieelistust palju uuritud, samas on võrdlemisi vähe uuritud nende eelistuste põhjuseid ja mõjutajaid. Kuna on teada, et partneri pikkuse eelistus erineb kultuuriti (Sorokowski, Sorokowska, Fink & Mberira, 2012) ja ka väärtused on kultuuriti erinevad (Schwartz, 2004; Hofstede, 2001) siis on põhjust eeldada, et partneri pikkuse eelistus väljendub kuidagi väärtustes. Kuigi väärtuste seost pikkuse eelistusega ei ole eelnevalt uuritud, on leitud pikkuse eelistuse seos sotsiaalsete ootuste, soorollide, enesehinnangu ja konformsusega (Yancey & Emerson, 2014; Swami jt., 2008). Hinnangud soorollide, sotsiaalsete ootuste ja konformsuse olulisusele on üks osa Schwartzi (1992) väärtusteteooriast.

Vanuse eelistus

Üldlevinud arvamus on, et mehed eelistavad nooremaid naisi ja naised vanemaid mehi. See arvamus ühtib üldlevinud vanemliku investeerimise teooriaga (Trivers, 1972), mille järgi mehed eelistavad viljakaid noori naisi ja naised eelistavad vanemaid mehi, sest neil on tavaliselt rohkem ressursse. David Bussi (1989) poolt läbi viidud uuringus 37 kultuuri hulgas 6 kontinendil leiti, et eranditult kõikides kultuurides eelistasid mehed abielluda nooremate naistega (keskmiselt 2.66 aastat nooremad) ja naised eelistasid vanemaid mehi (keskmiselt 3.42 aastat vanemad). Lisaks kogus Buss andmeid selle kohta, kui vanad olid inimesed abiellumise hetkel ning ka need andmed kinnitasid meeste eelistust noorematele naistele. Buunk, Dijkstra, Kenrick & Warntjes (2001) poolt läbiviidud uuring kinnitas samuti vanuse eelistuste sõltumist inimese enda vanusest.

Samas viitavad viimased uuringud, et sugudevahelised erinevused partnerieelistuses vähenevad, kuna väheneb ka sugudevaheline ebavõrdsus (nt., Kasser & Sharma, 1999; Moore & Cassidy, 2007; Zentner & Mitura, 2012). Need tulemused kinnitavad meie muutuvat sotsiaalset keskkonda, kus naised teenivad rohkem raha (neil on omad ressursid) ning on väiksem vajadus hästi kindlustatud partneri järele. Valdav osa partnerieelistusuuringuid on

tehtud ajal, mil naiste ja meeste sissetulekute vahe oli oluliselt suurem. Selle töö kontekstis tuleks vanuse eelistust kohelda sarnaselt pikkuse eelistusega, kuna mõlemal on tugevad evolutsioonilised alused ning nende seost väärtuste ja enesehinnanguga on vähe uuritud. Eelnevalt tulenevalt on põhjust eeldada, et need on mõjutatud sotsiaalsest keskkonnast.

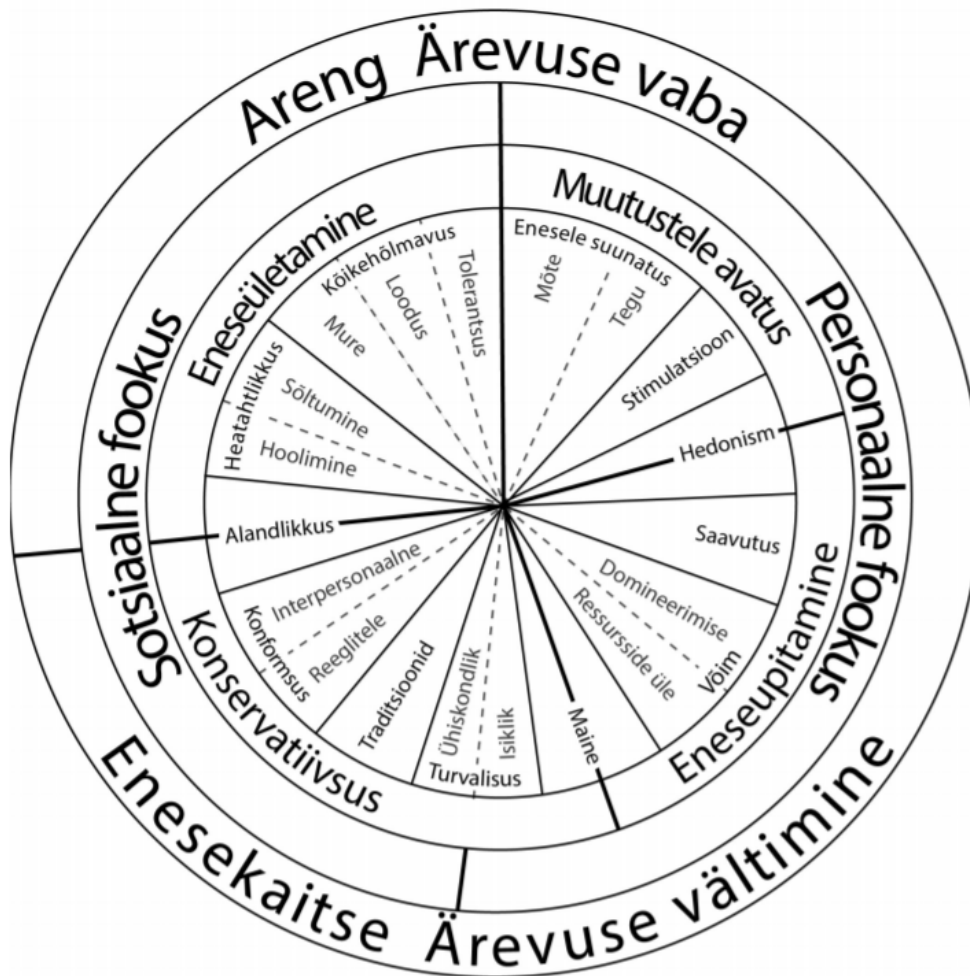
Seksuaalne orientatsioon

Kuna meestel ja naistel on teadaolevalt väga erinevad eelistused partnerite pikkuse ja vanuse osas (Buss, 1989; Courtiol, Raymond, Godelle & Ferdy, 2010; Pawlowski, 2003; Fink, Neave, Brewer & Pawlowski, 2007; Pierce, 1996; Salska jt., 2008; Shepperd & Strathman, 1989; Swami jt., 2008), siis on oluline arvestada ka seksuaalse orientatsiooniga. Seda sellepärast, et seksuaalne orientatsioon võib muuta partnerieelistuse täiesti vastupidiseks. Heteroseksuaalsest orientatsioonist erinevate eelistustega inimeste partnerieelistust on väga vähe uuritud, aga on teada, et homoseksuaalsetel meestel on partnerieelistus heteroseksuaalsetest meestest suures osas erinev (Valentova, Stulp, Trebicky, Havlicek, 2014). Üldiselt eelistavad homoseksuaalsed mehed endast natukene pikemaid partnereid aga see eelistus sõltub nende enda pikkusest ja seksuaalsest rollist (dominantne või alluv) (Valentova jt., 2014). Antud uuringu kontekstis on oluline see muutuja kontrolli alla võtta ja jälgida, kas erinevused võivad olla põhjustatud seksuaalsest orientatsioonist.

Väärtused

Schwartzi (1992) järgi on personaalsed väärtused kriteeriumid, mille alusel inimesed teevad otsuseid, õigustavad oma tegusid ja valikuid ning annavad hinnangu iseendale, teistele inimestele ja erinevatele olukordadele. Väärtused kujunevad sotsiaalse lävimise käigus vastavalt eeskujudele, kelleks võivad olla näiteks pere, sõbrad, õpetajad jne. (Schwartz, 1992) Nagu eelnevalt näidatud, erinevad väärtused (Schwartz, 2004; Hofstede, 2001) ning partnerieelistus (Sorokowski jt., 2012) kultuurit. Sellest tulenevalt võib järeldada, et inimeste partnerieelistused võivad olla väärtustest mõjutatud ning on põhjust otsida seost partnerieelistuse ja väärtuste vahel. Käesolevas uuringus kasutatud väärtused põhinevad algse Schwartzi (1992) väärtuste teooria 2012. aasta edasiarendusel. Algse teooria järgi eristatakse 10 erinevat väärtust (Schwartz, 1992), aga uuemas väärtuste teoorias on osad väärtused jagatud alaskaaladeks ning kokku on seal 19 eristatavat väärtust (Schwartz, 2012) (Tabel 1). Schwartzi väärtuste mudelit ja selle omavahelisi seoseid iseloomustab kõige paremini ringmudel (Joonis 1), kus vastandlikud väärtused asetsevad üksteise vastas ja omavahel

seotud väärtused on lähestikku. Lisaskaalana on väärtuste hulka lisatud tervise, mis koosneb Aaviku ja Dobewalli (2016) poolt koostatud elementidest.

Joonis 1. Schwartz'i väärtuste ringmodel (Uibo, 2016; Schwartz jt, 2012)

Tabel 1. Schwartzi täiustatud 19 väärtusega mudel (Schwartz jt., 2012)

Väärtus	Motivatsiooniline tähendus
Enesemääratlus - Mõte	Vabadus ise enda eest mõelda
Enesemääratlus - Tegude üle	Vabadus otsustada enda tegude üle
Stimulatsioon	Põnevus, uudsus ja muutus
Hedonism	Nauding ja meeleline rahuldus
Saavutus	Edukus sotsiaalsete standardite järgi
Võim - Domineerimine	Võimu saavutamine teisi kontrollides
Võim - Ressursid	Võimu saavutamine hoides kontrolli all materiaalseid ja sotsiaalseid ressursse
Maine	Enda maine hoidmine ja alanduse vältimine turvalisuse ja võimu saavutamiseks

Turvalisus - Isiklik	Turvalisus ennast ümbritsevas keskkonnas
Turvalisus - Ühiskondlik	Turvalisus ja stabiilsus ühiskonnas laiemalt
Traditsioon	Kultuuriliste, perekondlike ja religioosete traditsioonide säilitamine ja kaitsmine
Konformsus - Reeglid	Kuuletumine reeglitele, seadustele ja formaalsetele kohustustele
Konformsus - Interpersonaalne	Teiste inimeste ärritamise või kahjustamise vältimine
Alandlikkus	Suuremas pildis enda tühisuse tajumine
Heatahtlikkus - Sõltumine	Olla usaldusväärne sisegrupi liige
Heatahtlikkus - Hoolimine	Pühendumus sisegrupi heaolule
Kõikehaaravus - Hool	Kõigi inimeste võrdsuse, õigluse ja kaitse tunnustamine
Kõikehaaravus - Loodus	Loodusliku keskkonna säilitamine
Kõikehaaravus - Sallivus	Endast erinevate inimeste aktsepteerimine ja mõistmine

Enesehinnang

Enesehinnang kui isiku subjektiivne hinnang tema väärtusele inimesena (Orth & Robins, 2014, lk 381) või hoiak enese suhtes (Rosenberg, 1965), on üks enim uuritud konstrukte tänapäeva sotsiaalteadustes. Kõrget enesehinnangut seostatakse mitmete positiivsete vaimse tervise näitajatega, nagu õnnelikkus, optimism, positiivne minakuvand, edukas toimetulek ja positiivsed emotsioonid (Baumeister, Campbell, Krueger & Vohs, 2003). Mida kõrgem on inimese enesehinnang, seda endale sarnasemate isiksuseomadustega partnerit ta eelistab (Brown & Brown, 2015). Vähe on uuritud pikkuse ja enesehinnangu vahelist seost. Nendest vähestest uuringutest on selgunud, et seos pikkuse ja enesehinnangu vahel ei ole lineaarne ja võib teoretiseerida, et sotsiaalsele ideaalile lähemal oleva pikkusega inimestel on kõrgem enesehinnang (Booth, 1990). Oluliselt rohkem on uuritud ja kinnitatud enesehinnangu seost vanusega. Mida vanem (vähemalt vanusevahemikus 18-39 a) on inimene, seda kõrgem on tema enesehinnang (Bleidorn, 2016).

48 riiki ja ligi miljon inimest hõlmavas uuringus (Bleidorn, 2016) leidsid kinnitust ka järgmised seaduspärasused: meestel on kõrgem enesehinnang kui naistel; kultuuriti on suured erinevused sugude ja vanuse osakaalul enesehinnangu osas. Eelnevatest teadustöödest ei leia aga vastust, kas ja kuidas on pikkuse ja vanuse eelistus enesehinnanguga seotud.

Eesmärk ja hüpoteesid

Uurimuse eesmärk oli teada saada, kas personaalsed väärtused ja/või enesehinnang ennustavad eelistusi partneri pikkuse ja vanuse osas. Kuna kehapikkuse ja vanuse eelistuse

seoseid väärtuste ja enesehinnanguga on vähe uuritud, siis lähtudes kirjandusest ja eelnevalt läbiviidud uuringute ülevaatest püstitati töös järgnevad hüpoteesid:

Hüpotees 1: Personaalsed väärtused ennustavad partneri pikkuse eelistust.

Hüpotees 2: Personaalsed väärtused ennustavad vanusevahe eelistust.

Hüpotees 3: Kõrgem enesehinnang ennustab väiksemat suhtelise pikkuse vahe eelistust.

Hüpotees 4: Kõrgem enesehinnang ennustab väiksemat vanusevahe eelistust.

Meetod

Valim

Uurimuse valim kujunes mugavusvalimi näol inimestest, kes täitsid *Facebook*'is ja Tartu Ülikooli erialalistides jagatud eestikeelse küsimustiku. Küsitlus oli koostatud ja viidi läbi *Google Forms* keskkonnas ning oli läbivalt eesti keeles. Kokku täitis küsimustiku 446 inimest ja lõpliku valimi moodustasid 435 inimest, kelle hulgast oli eelnevalt välja arvatud alla 16 aastased ja isikud kelle osas oli kahtlus, et nad tegelikult küsimusi ei lugenud, sest vastasid enamik küsimustele sama vastusevariandiga. Vastanutest 22.3% olid mehed (N = 97) ja 77.7% naised (N = 338). Kõigist vastanutest 39.1% olid tudengid (N = 170). Kõige noorem vastaja oli 16 ja kõige vanem 64-aastane, keskmiseks vanuseks oli 26.85 aastat (SD = 7.67).

Mõõtmisvahendid ja protseduur

Küsimustik koosnes 85 küsimusest ja oli jagatud kolmeks osaks: tausta ja eelistuse küsimused; enesehinnang; personaalsed väärtused.

Taustküsimused. Küsitluses koguti vastanute kohta üldiseid andmeid, nagu vanus, sugu, haridustase, pikkus ja kaal. Sugu kodeeriti hiljem 1 = naine, 2 = mees.

Partneri eelistus. Küsiti kas eelistatakse endast pikemat, lühemat või sama pikka partnerit ja kui suur oleks eelistatud pikkuse vahe (sentimeetrites). Lisaks küsiti ka veel partneri eelistatud vanust (täisaastates).

Seksuaalne orientatsioon. Küsiti nii enda, kui ka partneri eelistatud seksuaalset orientatsiooni kasutades 8-väitelist Kinsey skaalat (Kinsey, Pomeroy, Martin, 1948; Kinsey, Pomeroy, Martin, Gebhard, 1953). Skaala koosneb 8-st väitest, mis on järjestatud järgmiselt:

- 1 - Täielikult heteroseksuaalne.
- 2 - Peaaegu täielikult heteroseksuaalne
- 3 - Enamjaolt heteroseksuaalne
- 4 - Biseksuaalne, võrdselt nii hetero- kui homoseksuaalne

- 5 - Enamjaolt homoseksuaalne
- 6 - Peaaegu täielikult homoseksuaalne
- 7 - Täielikult homoseksuaalne.
- 0 - Aseksuaalne.

Enesehinnang. Üldist enesehinnangut mõõdeti eestikeelse Rosenbergi enesehinnangu küsimustikuga (RSES; Pullmann & Allik, 2000). Osalejad hindasid 5-pallisel Likerti skaalal (4 - õige/täiesti nõus; 0 - vale/ei ole üldse nõus) kui väga nad nõustusid 10 erineva väitega, näiteks “Suhtun endasse hästi” ja “Mu oskused on sama head kui teistel inimestel”.

Väärtused. Personaalseid väärtusi hinnati eesti keelde tõlgitud (Tart, Realo & Aavik, 2014) Schwartzi PVQ-RR 57 väitega väärtuste küsimustikuga (Schwartz, 2012)(Lisa 1), millele olid lisatud Aaviku ja Dobewalli (2016) poolt koostatud seitse tervise olulisust mõõtvat küsimust. PVQ-RR koosneb kolmandas isikus esitatud väidetest nagu näiteks: “Tema jaoks on oluline, et ühiskonna nõrgemad ja haavatavamad oleksid kaitstud”. Inimene annab hinnangu 6-pallisel Likerti skaalal (1-pole üldse minu moodi; 6-väga minu moodi), kuivõrd on kirjeldatud inimene sarnane temale. Väärtuste küsimustiku 19 alaskaala sisereliaablus oli vahemikus .47 (Alandlikkus) kuni .88 (Kõikehaaravus - Loodus), mis on ootuspärane ja võrreldav fäärikeelse adaptsooni (Davur, 2016) tulemustega (.52 kuni .88).

Andmetöötlus

Andmete eeltöötlemiseks ja statistiliseks analüüsiks kasutati *IBM SPSS Statistics* versioon 23 statistikaprogrammi. Muutujate vastavust normaaljaotusele kontrolliti hinnates asümmeetriakordajat ja ekstsessi. Väärtuste skaala alaskoorid tsentreeriti vastavalt originaalautori soovitudele (Schwartz, 2016)(Lisa 2) ning küsimustiku alaskaalade sisereliaabluse välja selgitamiseks arvutati välja Cronbachi alfad. Muutujate omavaheliste seoste uurimiseks kasutati Spearmani korrelatsioonanalüüsi, sest kõigi muutujate osas ei olnud täidetud normaaljaotuslikkuse ja suhteskaala nõuded. Statistiliselt oluliste korrelatsioonikordajate puhul koostati lineaarsed regressioonimudelid kasutades *Enter* meetodit. Regressiooni eeldusi kontrolliti jääkide normaaljaotuslikkuse hindamisega ning multikollineaarsuse ohtu VIF statistikuga. Regressioonimudelites kasutati vastavalt originaalautori soovitudele (Schwartz, 2016) tsentreerimata väärtuste alaskaalade tulemusi.

Lisaks konkreetsetele regressioonanalüüsi tulemustele koostati vastavalt Schwartzi (2016) poolsetele andmeanalüüsi soovitudele korrelatsioonitabel kõigi tsentreeritud väärtuste ja ülejäänud muutujate vahel. See peaks aitama paremini mõista tulemusi ja vähendama

segadust, mis võib tekkida muutujate multikollineaarsusest ja väärtuste omavahelisest korrelatsioonist.

Tulemused

Korrelatsioonianalüüsid

Kõigi muutujate vahel viidi läbi Spearmani korrelatsioonianalüüsid, mille tulemusel tekkinud korrelatsioonimaatriks on vastavalt Schwartzi (2016) andmeanalüüsi soovitudele leitav lisades (Lisatabel 1). Statistiliselt olulised korrelatsioonid, mis on seotud ainult pikkuse vahe ja vanusevahe eelistusega on ära toodud Tabelis 2.

Tabel 2. Pikkuse vahe ja vanusevahe eelistuse statistiliselt olulised korrelatsioonid

	2	3	4	5	EnM	VõD	Tul	Tra	Ala	HeH
1. Sugu	-.546**	-.684**	.203**	.635**	.148**	.135**	-.117*	-.131**	.085	-.116*
2. Vanusevahe eelistus	—	.437**	-.243**	-.351**	-.137**	-.119*	.158**	.103*	.014	.150**
3. Pikkuse vahe eelistus		—	-.139**	-.676**	-.099*	-.057	.123 *	.116 *	-.136**	.095*
4. Vanus			—	.063	.089	.025	.018	.057	-.105*	-.130**
5. Pikkus				—	.081	.102 *	-.072	-.049	.068	-.030

Märkused: * $p < .05$, kahe-suunaline. ** $p < .01$, kahe-suunaline.

Lühendid: EnM = Enesemääratlus-Mõte, VõD = Võim-Domineerimine, Tul = Turvalisus-Isiklik, Tra = Traditsioonid, Ala = Alandlikkus, HeH = Heaotlikkus-Hoolimine

Pikkuse vahe eelistusel olid statistiliselt olulised korrelatsioonid järgmiste muutujatega: sugu ($r = -.684$, $p < .001$); pikkus ($r = -.676$, $p < .001$); vanus ($r = -.139$, $p < .001$), vanusevahe eelistus ($r = .437$, $p < .001$); enesemääratlus-mõte ($r = -.099$, $p = .004$); turvalisus-isiklik ($r = .123$, $p = .001$); traditsioonid ($r = .116$, $p = .016$); alandlikkus ($r = -.136$, $p = .001$); heasoovlikkus-hoolimine ($r = .095$, $p = .005$).

Vanusevahe eelistusel olid statistiliselt olulised korrelatsioonid järgmiste muutujatega: sugu ($r = -.546$, $p < .001$); pikkus ($r = -.351$, $p < .001$); vanus ($r = -.243$, $p < .001$); pikkuse vahe eelistus ($r = .437$, $p < .001$); enesemääratlus-mõte ($r = -.137$, $p < .001$); võim-domineerimine ($r = -.119$, $p = .001$); turvalisus-isiklik ($r = .158$, $p < .001$); traditsioonid ($r = .103$, $p = .003$); heasoovlikkus-hoolimine ($r = .150$, $p < .001$).

Regressioonanalüüsid

Selleks, et teada saada, kas pikkuse ja vanuse eelistus on ennustatavad teiste muutujate poolt, viidi läbi mitmene lineaarne regressioonanalüüs kasutades *Enter*-meetodit (kõik muutujad sisestatakse korraga mudelisse). Analüüsis kasutati ainult neid muutujaid, millega oli eelnevalt leitud statistiliselt oluline seos kas pikkuse vahe või vanusevahe eelistusega. Selleks, et näha, kuidas ainult väärtused vanuse ja pikkuse vahe eelistust ennustavad, tehti lisaks regressioonanalüüsid, kus olid välja jäetud kõik teised statistiliselt olulised muutujad peale väärtuste.

Pikkuse vahe. Pikkuse vahe eelistust ennustav regressioonimudel $F(9, 426) = 85.853$, $p < .0001$ seletab ära 63.8% pikkuse vahe eelistuse variatiivsusest (Tabel 3a). Regressioonimudelis kasutati korrelatsiooni järgi statistiliselt olulisi ennustavaid muutujaid: sugu; pikkus; vanus; vanusevahe eelistus; enesemääratlus-mõte; turvalisus-isiklik; traditsioonid; alandlikkus; heatahtlikkus-hoolimine. Statistiliselt oluliselt ennustasid pikkuse vahe eelistust sugu, pikkus ja vanusevahe eelistus. Suuremat positiivset pikkuse vahe eelistust ennustasid naissugu, väiksem enda pikkus ja suurem vanusevahe eelistus.

Tabel 3a. Pikkuse vahe eelistuse ennustamine mitmese lineaarse regressiooniga ($N = 435$)

Sõltumatud muutujad	Pikkuse vahe eelistus		
	<i>B</i> (95% CI)	β	<i>p</i>
Sugu	-11.707 (-13.945-(-9.469))	-0.450	.000
Pikkus	-0.469 (-0.570-(-0.368))	-0.361	.000
Vanus	0.018 (-0.069-0.106)	0.013	.677
Vanusevahe eelistus	0.246 (0.042-0.451)	0.085	.018
Enesemääratlus-Mõte	-0.115 (-1.004-0.775)	-0.007	.800
Turvalisus-Isiklik	0.458 (-0.367-1.284)	0.035	.276
Traditsioonid	0.112 (-0.459-0.682)	0.012	.700
Alandlikkus	-0.478 (-1.231-0.276)	-0.039	.213
Heatahtlikkus-Hoolimine	0.518 (-0.354-1.390)	0.039	.244
Mudeli statistikud	$F(9, 426) = 85.853$, $p < .0001$, $R^2 = .645$, kohandatud $R^2 = .638$		

Ainult väärtustega pikkuse vahe eelistust ennustav regressioonimudel $F(5, 429) = 5.680$, $p < .0001$ seletab ära 5.1% pikkuse vahe eelistuse variatiivsusest (Tabel 3b). Selles mudelis ennustasid statistiliselt oluliselt pikkuse vahe eelistust väärtused turvalisus-isiklik, alandlikkus ja heatahtlikkus-hoolimine. Suuremat positiivset pikkuse vahe eelistust ennustasid

kõrgem tulemus turvalisus-isiklik ja heatahtlikkus-hoolimine väärtustes ning madalam tulemus alandlikkus väärtuses.

Tabel 3b. *Pikkuse vahe eelistuse ennustamine mitmese lineaarse regressiooniga (N = 435)*

Sõltumatud muutujad	Pikkuse vahe eelistus		
	B (95% CI)	β	p
Enesemääratlus-Mõte	-1.373 (-2.796-0.050)	-0.089	.059
Turvalisus-Isiklik	1.954 (0.632-3.277)	0.149	.004
Traditsioonid	0.568 (-0.342-1.477)	0.061	.221
Alandlikkus	-1.393 (-2.594-(-0.193))	-0.114	.023
Heatahtlikkus-Hoolimine	1.536 (0.138-2.933)	0.117	.031
Mudeli statistikud	F(5, 429) = 5.680, p < .0001, R ² = .062, kohandatud R ² = .051		

Vanusevahe eelistust ennustav regressioonimudel F(8, 426) = 31.585, p < .0001 seletab ära 36.1% vanusevahe eelistuse variatiivsusest (Tabel 4a). Algses regressioonimudelis kasutati korrelatsiooni järgi statistiliselt olulisi ennustavaid muutujaid: sugu; vanus; pikkus; pikkuse vahe eelistus; enesemääratlus mõte; võim-domineerimine; turvalisus-isiklik; traditsioonid; heatahtlikkus-hoolivus. Lõplikust regressioonimudelist jäeti välja pikkus, sest see vähendas mudeli kirjeldusvõimet ja suurendas multikollineaarsuse ohtu. Statistiliselt oluliselt ennustasid vanuse eelistust sugu, vanus, vanusevahe ja võim- domineerimine väärtuse. Suuremat positiivset vanusevahe eelistust ennustasid naissugu, väiksem vanus, endast pikema partnerieelistus ja madalam tulemus võim domineerimine väärtuses.

Tabel 4a. *Vanusevahe eelistuse ennustamine mitmese lineaarse regressiooniga (N = 435).*

Sõltumatud muutujad	Vanusevahe eelistus		
	B (95% CI)	β	p
Sugu	-3.127 (-4.171-(-2.082))	-0.348	.000
Vanus	-0.127 (-0.165-(-0.089))	-0.260	.000
Pikkuse vahe eelistus	0.051 (0.012-0.091)	0.149	.011
Enesemääratlus-Mõte	-0.096 (-0.502-0.311)	-0.018	.644
Võim-Domineerimine	-0.373 (-0.628-(-0.118))	-0.113	.004
Turvalisus-Isiklik	0.183 (-0.195-0.560)	0.041	.341
Traditsioonid	0.224 (-0.039-0.488)	0.070	.094
Heatahtlikkus-Hoolimine	0.127 (-0.261-0.516)	0.028	.520
Mudeli statistikud	F(8, 426) = 31.585, p < .0001, R ² = .372, kohandatud R ² = .361		

Ainult väärtustega vanusevahe eelistust ennustav regressioonimudel $F(5, 429) = 7.040$, $p < .0001$ seletab ära 6.5% vanusevahe eelistuse variatiivsusest (Tabel 4b). Selles mudelis ennustasid statistiliselt oluliselt vanusevahe eelistust väärtused võim-domineerimine ja turvalisus-isiklik. Suuremat vanusevahe eelistust ennustasid madalam tulemus võim-domineerimine väärtuses ja kõrgem tulemus turvalisus-isiklik väärtuses.

Tabel 4b. Vanusevahe eelistuse ennustamine mitmese lineaarse regressiooniga ($N = 435$)

Sõltumatud muutujad	Vanusevahe eelistus		
	<i>B</i> (95% CI)	β	<i>p</i>
Enesemääratlus-Mõte	-0.475 (-0.962-0.012)	-0.090	.056
Võim-Domineerimine	-0.537 (-0.843-(-0.231))	-0.163	.001
Turvalisus-Isiklik	0.504 (0.052-0.956)	0.112	.029
Traditsioonid	0.253 (-0.061-0.567)	0.079	.115
Heatahtlikkus-Hoolimine	0.447 (-0.018-0.913)	0.099	.060
Mudeli statistikud	$F(5, 429) = 7.040$, $p < .0001$, $R^2 = .076$, kohandatud $R^2 = .065$		

Arutelu ja järeldused

Uurimistöö eesmärk oli selgitada välja, kas on seoseid partneri pikkuse ja vanuse eelistuse ning personaalsete väärtuste ja enesehinnangu vahel. Püstitati neli hüpoteesi.

Väärtused ja pikkuse vahe eelistus. Kui regressioonimudelis kasutati kõiki statistiliselt olulisi muutujaid, siis kirjeldas peaaegu kogu pikkuse vahe eelistuse variatiivsuse ära sooline erinevus. Väiksem roll pikkuse eelistuse kujunemisel oli regressioonimudeli järgi inimese enda pikkusel ja vanusevahe eelistusel. Esimest kahte seaduspärasust on korduvalt kinnitanud paljud eelnevad tööd (Courtiol, Raymond, Godelle & Ferdy, 2010; Pawlowski, 2003; Fink, Neave, Brewer & Pawlowski, 2007; Pierce, 1996; Salska jt., 2008; Shepperd & Strathman, 1989; Swami jt., 2008).

Selleks, et näha palju ainult väärtused pikkuse vahe eelistuse variatiivsusest ära seletavad, tehti eraldi regressioonimudel, kus kasutati ainult statistiliselt olulisi väärtusi. Selle regressioonimudeli järgi seletavad turvalisus-isiklik, alandlikkus ja heatahtlikkus-hoolimine ära 5.1% pikkuse vahe eelistuse variatiivsusest. Selle mudeli seletusvõime on küll väike, aga võib siiski öelda, et hüpotees leidis kinnituse ja personaalsed väärtused ennustavad partneri pikkuse eelistust.

Kuna statistiliselt olulisi väärtusi üldmudelis ei leitud ja eraldi regressioonimudel väärtusetega oli väikese seletusvõimega, siis tekib küsimus, kas leidub mingeid teisi soolisi erinevusi, mis kirjeldavad meie eelistusi paremini? Tegemist võib olla hoopis väärtustest erinevate sotsiaal-kultuuriliste normidega. Mõned eelnevad tööd on näidanud nõrkasid seoseid soorollide ja kultuuriliste tõekspidamistega (Yancey & Emerson, 2014; Swami jt., 2008). Seda mõtlemise suunda kinnitab ka homoseksuaalsete meeste seas läbiviidud uuring (Valentova, Stulp, Trebicky, Havlicek, 2014), mis näitas eelistuste sõltuvust sellest, milline oli inimese tajutav seksuaalne roll antud suhtes (dominantne või alluv). Siit võib oletada, miks käesoleva uuringu tulemused taanduvad valdavalt soolisele variatiivsusele: mehed on tihti seksuaalselt dominantsemas rollis, kus eelistavad lühemaid ja alluvaid partnereid ning naised vastupidi. Kuidas aga täpselt mõõta seksuaalset rolli suhtes ning kas see on ainukene võimalik muutuja on juba tulevaste uuringute lahendada.

Väärtused ja vanusevahe eelistus. Kui regressioonimudelis kasutati kõiki statistiliselt olulisi muutujaid, siis ka selles mudelis kirjeldas peaaegu kogu pikkuse vahe eelistuse variatiivsuse ära sooline erinevus. Väiksema mõjuga olid inimese enda vanus, pikkuse vahe eelistus ja väärtus võim-domineerimine.

Selleks, et näha palju ainult väärtused vanusevahe eelistuse variatiivsusest ära seletavad, tehti ka eraldi regressioonimudel, kus kasutati ainult statistiliselt olulisi väärtusi. Selle regressioonimudeli järgi seletavad võim-domineerimine ja turvalisus-isiklik ära 6.5% vanusevahe eelistuse variatiivsusest. Selle mudeli seletusvõime on küll väike, aga võib siiski öelda, et hüpotees leidis kinnituse ja personaalsed väärtused ennustavad partneri vanuse eelistust. Ka vanusevahe eelistuse osas tekib küsimus, kas seda saaks paremini mõõta mõne teise konstruktiga. Kuna nii pikkuse vahe kui vanusevahe eelistused on oma ennustavate muutujate osas sarnased, siis võib eeldada, et ka vanusevahe eelistust tuleks uurida soorollide ja seksuaalse domineerimise kontekstis.

Enesehinnang ja pikkuse vahe ning vanusevahe eelistus. Kolmas ja neljas hüpotees, ehk pikkuse vahe ja vanusevahe eelistuse seos enesehinnanguga, ei leidnud kinnitust. Statistiliselt olulised seosed enesehinnangu ja eelistuste vahel puudusid. Enesehinnang ei ennusta pikkuse vahe ja vanusevahe eelistust arvatavasti kahel põhjusel. Selles uuringus ei leitud soolisi erinevusi enesehinnangus ning kuigi enesehinnangu ja osade väärtuste vahel olid statistiliselt olulised korrelatsioonid, ei olnud need väärtused samad, mis ennustasid pikkuse vahe ja vanusevahe eelistust.

Töö panus ja kitsaskohad

Teadaolevalt ei ole varem uuritud partnerieelistust väärtuste ja enesehinnangu kontekstis. Selle uurimistöö tulemusel on paremini võimalik mõista tegureid, mis mõjutavad partnerieelistust. Kuigi ei leitud väärtusi, mis suudaksid partnerieelistust suurel määral seletada, on nüüd paremini teada, mis partnerieelistusi mõjutab. See võimaldab tulevastes teadustöodes vähendada uuritavate mõjurite arvu ning uurida võimalikke seoseid, millele antud uurimistöö viitab.

Kõigi internetis jagatavate küsimustike üldiseks puuduseks võib pidada valimi tekkimise kontrollimatust ehk osad inimesed otsustavad osaleda, teised mitte. See ei tohiks selles töös probleemiks olla, sest ei ole põhjust eeldada, et nende gruppide personaalsed väärtused erinevad. Ei ole ka teada, kui paljud alustasid küsimustiku täitmist aga ei lõpetanud, sest Google Forms keskkond seda statistikat ei võimalda. Kuna inimestelt küsiti nii enda kui ka oma ideaalpartneri pikkust ja kaalu, siis võib probleem olla teadmatus enda mõõtudest ja ideaalidest. Uuringu lõplik valim ei olnud tasakaalus, sest naised moodustasid koguvaimist 77.7% ning see võib omada mõju tulemustele läbi selle, et naiste eelistused võivad olla sõltuvad menstruaaltsüklist ning hormonaalsete rasestumisvastaste vahendite kasutamisest (Gangestad, Thornhill & Garver, 2002). Mainitud puudustega tuleks arvestada nii uuringu tõlgendamisel kui ka edaspidistes uuringutes.

Pikkuse vahe ja vanusevahe eelistus. Fink jt. (2007), Pawlowski (2003) ja Pierce (1996) vihjavad, et naiste jaoks ei ole niivõrd oluline fikseeritud pikkuse vahe, vaid lihtsalt see, et nende partner oleks neist mõned tollid pikem. Seda eelistuse suhtelisust toodi välja ka küsimustiku kommentaarides ja arvatavasti oleks pikkuse vahe eelistust mõistlik küsida vahemikena. Soovitavalt võiks seda järgmine kord teha graafiliselt, kus inimesel on koguaeg silme ees tema enda pikkus ja ta saab valida väikseima ja suurima sobiva vahemiku. Tagasisidest selgus, et paljudel ei ole tõesti nii konkreetseid eelistusi, vähemalt mitte olukorras, kus küsitakse ideaalpartneri täpset pikkust ja vanust. Kui inimese jaoks ei olnud partneri pikkus ega vanus olulised, siis tema jaoks ei olnud sobivat vastusevarianti.

Kinsey ja seksuaalne orientatsioon. Kinsey skaala kriitikana võiks välja tuua hiljutise uuringu, mis väidab, et seksuaalne orientatsioon ei ole nii selge ja lineaarne ning seda tuleks hoopis mõõta läbi täpsemate hinnangute ja käitumisolukordade (Norris, Marcus & Green, 2015). Lisaks tuleks arvestada ka sellega, et biseksuaalse orientatsiooniga inimestel võivad olla erinevad eelistused sugude lõikes. Antud uuringu kontekstis on Kinsey skaala kasutamine õigustatud, sest see on lühike ja võimaldab piisavalt hinnata orientatsiooni mõju.

Enesehinnangu küsimustiku kriitika. Küsimus: “Mu oskused on sama head kui teistel inimestel.” on eksitav väide olukorras, kus inimesel on kõrge enesehinnang ja arvab, et tema oskused on tegelikult paremad kui teistel inimestel. Seda küsimust raporteeriti korduvalt just selle arusaamatuse pärast. Andmeanalüüsist selgus, et kõrge enesehinnanguga inimesed vastasid siiski sellele küsimusele ootuspäraselt.

Väärtuste küsimustik. Peamine probleem on asjaolu, et eestikeelne väärtuste küsimustik ei ole adapteeritud, vaid on lihtsalt tõlgitud. Kuigi küsimustikku on varem teadustöodes kasutatud, ei õnnestunud saada ligipääsu varasemate uuringute küsimustiku valiidsuse statistikutele ega ka kinnitust, et valiidsust on kontrollitud. Lisaks on ka kahtlus, et kasutatud küsimustik on vanem versioon eestikeelsest tõlkest, sest mõne küsimuse tõlge ei olnud parim võimalik. Kaheksanda küsimuse tõlge oli niivõrd eksitav, et see vajab enne avaldamist ümber tegemist. Tagasisides mainiti korduvalt küsimuste liigset sarnasust ja mitmetimõistetavust. Schwartzi väärtuste küsimustiku eestikeelne versioon on lisatud töö lisadesse (Lisa 2). Valiidsuse hindamise tegi raskeks ka asjaolu, et nii Schwartz (2012) kui ka leitud islandikeelne adaptatsioon (McQuilkin, Garðarsdóttir, Thorsteinsson & Schwartz, 2015) kasutasid valiidsuse hindamiseks *Index of Quality*'t (Saris & Gallhofer, 2014). Kuna see ei ole vabalt jagatav testimismeetod, siis saime kasutada ainult Cronbachi alfat ja võrrelda seda fäärikeelse adaptatsiooniga (Davur, 2016). Küsimustiku valiidsuse statistikud osutusid adaptatsioonidega sarnasteks ja seega ei ole põhjust eeldada, et tegemist ei ole valiidsuse küsimustikuga. Tulevikus on vajadus see küsimustik siiskikorralt eesti keelde adapteerida, sest väheste küsimustega skaaladel on sõnastusel suur roll ning lisaks on skaalade vahel lubatud ka korrelatsioonid.

Kokkuvõte

Käesolevas töös leiti, et pikkuse vahe eelistus sõltub soost, inimese enda pikkusest ja on seotud ka vanusevahe eelistusega. Suuremat positiivset pikkuse vahe eelistust ennustab naissugu. Väiksem enda pikkus ja suurem vanusevahe eelistus ning enamuse variatiivsusest seletas ära sooline kuuluvus. Kui mudelisse jätta ainult väärtused, siis kirjeldavad turvalisus-isiklik, alandlikkus ja heatahtlikkuse-hoolimine 5.1% kogu pikkuse vahe eelistusest.

Vanusevahe eelistus sõltub soost, inimese enda vanusest, võim-domineerimine väärtusest ja on ka seotud pikkuse vahe eelistusega. Suuremat positiivset vanusevahe eelistust ennustasid naissugu, väiksem vanus, endast pikema partnerieelistus ja madalam tulemus võim-domineerimine väärtuses. Ka siin kirjeldas valdava osa variatiivsusest ära sooline

kuuluvus. Kui mudelisse jätta ainult väärtused siis kirjeldavad võim-domineerimine ja turvalisus-isiklik 6.5% kogu vanusevahe eelistusest.

Enesehinnangu ja pikkuse vahe ning vanusevahe eelistuse vahel seost ei leitud.

Tänu sõnad

Täna oma juhendajat Dmitri Rozgonjuki asjalike soovitude eest, Virgo Vjuginit ja Helen Kuuti õigekirja kontrollimise ning Kärt Puuseppa kriitilise meelega ja arvukate paranduste eest.

Kasutatud kirjandus

- Aavik, T., & Dobewall, H. (2016). Where is the Location of “Health” in the Human Values System? Evidence from Estonia. *Social Indicators Research*, 118. doi:10.1007/s11205-01612874
- Bailey, J. M., Vasey, P. L., Diamond, L. M., Breedlove, S. M., Vilain, E., & Epprecht, M. (2016). Sexual Orientation, Controversy, and Science. *Psychological Science in the Public Interest*, 17(2). doi: 10.1177/1529100616637616
- Baumeister, R.F., Campbell, J.D., Krueger J.I. & Vohs, K.D. (2003). Does high selfesteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1–44. doi:10.1111/1529-1006.01431
- Blackwell, D. L., & Lichter, D. T. (2004). Homogamy among dating, cohabitating, and married couples. *Sociological Quarterly*, 45, 719-737.
- Bleidorn, W., Arslan, R. C., Denissen, J. A., Rentfrow, P. J., Gebauer, J. E., Potter, J., & Gosling, S. D. (2016). Age and gender differences in self-esteem-A cross-cultural window. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 111(3), 396-410. doi:10.1037/pspp0000078
- Brown, A. M., Brown, D. J. (2015). Self-enhancement biases, self-esteem, and ideal mate preferences. *Personality and Individual Differences*, 74, 61-65.
- Bogin, Barry (1999). *Patterns of Human Growth*. Cambridge University Press. lk 226–. ISBN 978-0-521-56438-0.
- Booth, N. D. (1990). The Relationship Between Height and Self-Esteem and the Mediating Effect of Self-Consciousness. *Journal Of Social Psychology*, 130(5), 609-617.
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, 12(1), 1–49. doi:10.1017/S0140525X00023992.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100, 204-232
- Buss, D. M. (2004). *Evolutionary Psychology. The new science of the mind*. United States of America: Pearson Education.
- Buunk, B. P., Dijkstra, P., Kenrick, D. T., & Warntjes, A. (2001). Age preferences for mates as related to gender, own age, and involvement level. *Evolution and Human Behavior*, 22, 241-250.

- Campbell, L., Simpson, J. A., Kashy, D. A., & Fletcher, G. J. O. (2001). Ideal standards, the self, and flexibility of ideals in close relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 447-462.
- Courtiol, A., Raymond, M., Godelle, B., & Ferdy, J. (2010). Mate choice and human stature: Homogamy as a unified framework for understanding mating preferences. *Evolution*, 64, 2189-2203.
- Dávur, í D. (2016). The Basic Individual Values. Validating a Faroese translation of the revised Portrait Values Questionnaire. Kasutatud <http://hdl.handle.net/1946/24920>
- Fink, B., Neave, N., Brewer, G., & Pawlowski, B. (2007). Variable preferences for sexual dimorphism in stature (SDS): Further evidence for an adjustment in relation to own height. *Personality and Individual Differences*, 43, 2249-2257.
- Gangestad, S. W., Thornhill, R., & Garver, C. E. (2002). Changes in Women's Sexual Interests and Their Partners' Mate-Retention Tactics across the Menstrual Cycle: Evidence for Shifting Conflicts of Interest. *Proceedings: Biological Sciences*, (1494). 975.
- Gray, J. P., & Wolfe, L. D. (1980). Height and sexual dimorphism of stature among human societies. *American Journal of Physical Anthropology*, 53, 441-456.
- Hofstede, G.H. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage .
- Kasser, T., & Sharma, Y. S. (1999). Reproductive freedom, educational equality, and females' preference for resource-acquisition characteristics in mates. *Psychological Science*, 10(4), 374–377. doi:10.1111/1467-9280.00171.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., & Martin, C.E. (1948). *Sexual behavior in the human male*. Philadelphia, PA: Saunders.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., Martin, C.E., & Gebhard, P.H. (1953). *Sexual behavior in the human female*. Philadelphia, PA: Saunders.
- McQuilkin, J., Garðarsdóttir, R. B., Thorsteinsson, T. & Schwartz, S. H. (2015) An Icelandic translation and validation of the revised 19-value Portrait Values Questionnaire (Masters thesis). University of Iceland.
- Moore, F. R., & Cassidy, C. (2007). Female status predicts female mate preferences across nonindustrial societies. *Cross-Cultural Research*, 41(1), 66–74. doi:10.1177/1069397106294860.
- Nettle, D. (2002). Height and reproductive success in a cohort of British Men. *Human Nature*, 13, 473-491.

- Norris, A. L., Marcus, D. K., & Green, B. A. (2015). Homosexuality as a discrete class. *Psychological Science*, 26(12), 1843-1853. doi:10.1177/0956797615598617
- Robnett, B., & Feliciano, C. (2011). Patterns of racial-ethnic exclusion by internet daters. *Social Forces*, 89, 807-828.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent selfimage*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Pawlowski, B. (2003). Variable preference for sexual dimorphism in height as a strategy for increasing the pool of potential partners in humans. *Proceedings of the Royal Society B*, 270, 709-712.
- Pierce, C. (1996). Body height and romantic attraction: A meta-analytic test of the male-taller norm. *Social Behavior and Personality*, 24, 143-150.
- Pullmann, H., & Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28, 701-715.
- Pullmann, H., Allik, J., & Realo, A. (2009). Global Self-Esteem Across the Life Span: A Cross Sectional Comparison Between Representative and Self-Selected Internet Samples. *Experimental Aging Research*, 35, 20-44.
- Okosun, I.S., Cooper, R.S., Rotimi, C.N., Osotimehin, B., & Forrester, T. (1998). "Association of waist circumference with risk of hypertension and type 2 diabetes in Nigerians, Jamaicans, and African-Americans". *Diabetes Care*. 21 (11): 1836-42. doi:10.2337/diacare.21.11.1836. PMID 9802730.
- Orth, U., & Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 381-387. <http://dx.doi.org/10.1177/0963721414547414>
- Salska, I., Frederick, D. A., Pawlowski, B., Reilly, A. H., Laird, K. T., & Rudd, N. A. (2008). Conditional mate preferences: Factors influencing preferences for height. *Personality and Individual Differences*, 44, 203-215.
- Saris, W. E., & Gallhofer, I. N. (2014). *Design, evaluation, and analysis of questionnaires for survey research*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, 1k 1-65). New York: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2004). Mapping and interpreting cultural differences around the world. In H. Vinken, J. Soeters, & P. Ester (Eds.), *Comparing cultures: Dimensions of culture in a comparative perspective* (1k 43-73). Leiden, the Netherlands: Brill.

- Schwartz, S.H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C.,, Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663-688.
- Schwartz S. H. (2016). Coding and analysis instructions for the PVQ-RR. Kasutatud https://www.researchgate.net/publication/308166496_Coding_and_analyzing_PVQ-RR_data_instructions_for_the_revised_Portrait_Values_Questionnaire?showFulltext=1&linkId=57dbd23608ae4e6f18462357
- Shepperd, J. A., & Strathman, A. J. (1989). Attractiveness and height: The role of stature in dating preference, frequency of dating, and perceptions of attractiveness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 15, 617-627.
- Sorokowski, P., Sorokowska, A., Fink, B., & Mberira, M. (2012). Variable preferences for sexual dimorphism in stature (SDS) might not be universal: Data from a semi-nomad population (Himba) in Namibia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 32-37.
- Swami, V., Furnham, A., Balakumar, N., Williams, C., & Canaway, K. (2008). Factors influencing preferences for height: A replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 45, 395-400.
- Uibo, N. (2016). Harrastussportlaste erinevused tervise paiknemises väärtuste mudelis ja tervise hinnangutes võrreldes mitte sportivate inimestega. Tartu Ülikool. Kasutatud: <https://dspace.ut.ee/handle/10062/52278>
- Trivers, R.L. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual selection and the descent of man, 1871-1971* (lk 136–179). Chicago, IL: Aldine. ISBN 0-435-62157-2.
- Valentova, J., Stulp, G., Trebicky, V., & Havlicek, J. (n.d). Preferred and Actual Relative Height among Homosexual Male Partners Vary with Preferred Dominance and Sex Role. *Plos One*, 9(1),
- Yancey, G., & Emerson, M. O. (2014). Does height Matter? An examination of height preferences in romantic coupling. *Journal of Family Issues*, 37(1).
- Zentner, M., & Mitura, K. (2012). Stepping out of the caveman's shadow nations' gender gap predicts degree of sex differentiation in mate preferences. *Psychological Science*, 23(10), 1176–1185. doi:10.1177/0956797612441004.

Lisa 1

PVQ-RR (Schwartz, 2012; Tart, Realo & Aavik, 2014) väärtuste küsimustik koos tervisega seotud lisaväidetega (Aavik & Dobewall, 2016)

Järgnevalt on kirjeldatud lühidalt mõningaid inimesi. Palun lugege iga kirjeldust ja märkige igale reale, kuivõrd Teie moodi see inimene on.

6 väga minu moodi

5 minu moodi

4 mõõdukalt minu moodi

3 pisut minu moodi

2 pole minu moodi

1 pole üldse minu moodi

1.	Talle on oluline iseseisvalt välja kujundada oma arusaamad seisukohad.	1	2	3	4	5	6
2.	Tema jaoks on oluline, et tema riigis oleks turvaline ja stabiilne olla.	1	2	3	4	5	6
3.	Talle on oluline mõnusalt aega veeta.	1	2	3	4	5	6
4.	Tema jaoks on oluline vältida teiste inimeste endast välja viimist.	1	2	3	4	5	6
5.	Tema jaoks on oluline, et ühiskonna nõrgemad ja haavatavamad oleksid kaitstud.	1	2	3	4	5	6
6.	Tema jaoks on oluline kohaneda erinevate muudatustega elus.	1	2	3	4	5	6
7.	Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.	1	2	3	4	5	6
8.	Talle on oluline, et ta ei oleks kunagi hooplev ja ennasttäis.	1	2	3	4	5	6
9.	Tema jaoks on oluline looduse eest hoolitseda.	1	2	3	4	5	6
10.	Tema jaoks on oluline, et teda kunagi ei häbistataks.	1	2	3	4	5	6
11.	Talle on oluline otsida endale pidevalt erinevaid tegevusi.	1	2	3	4	5	6
12.	Tema jaoks on oluline leida midagi positiivset igast olukorrast, kuhu ta on sattunud.	1	2	3	4	5	6
13.	Talle on oluline oma lähedaste eest hoolt kanda.	1	2	3	4	5	6
14.	Talle on oluline omada võimu, mida raha omamine pakub.	1	2	3	4	5	6
15.	Tema jaoks on väga oluline vältida haigestumist ja hoida oma tervist.	1	2	3	4	5	6
16.	Tema jaoks on oluline olla salliv kõikide erinevate inimeste ja inimrühmade suhtes.	1	2	3	4	5	6
17.	Tema jaoks on oluline mitte kunagi rikkuda reegleid või eeskirju.	1	2	3	4	5	6
18.	Tema jaoks on oluline oma tunnetega toime tulla nii, et need ei tee kahju talle ega teistele.	1	2	3	4	5	6
19.	Talle on oluline ise oma elu üle otsustada.	1	2	3	4	5	6
20.	Talle on oluline elus edasi jõuda, midagi saavutada.	1	2	3	4	5	6
21.	Talle on oluline alal hoida traditsioonilisi väärtusi ja mõtteviise.	1	2	3	4	5	6
22.	Tema jaoks on oluline, et inimesed, keda ta tunneb, teda täielikult usaldaksid.	1	2	3	4	5	6
23.	Tema jaoks on oluline olla jõukas.	1	2	3	4	5	6
24.	Tema jaoks on oluline luua vastastikust rahuldust pakkuvaid suhteid nii koolis, tööl, kodus kui ka vöörastega kohtudes.	1	2	3	4	5	6
25.	Tema jaoks on oluline loodust kaitsvatest tegevustest osa võtta.	1	2	3	4	5	6
26.	Talle on oluline mitte kunagi mitte kedagi pahandada.	1	2	3	4	5	6
27.	Tema jaoks on oluline ise oma arvamus välja kujundada.	1	2	3	4	5	6
28.	Tema jaoks on oluline hoida ja kaitsta oma avalikku mainet.	1	2	3	4	5	6
29.	Tema jaoks on väga oluline aidata endale kalleid inimesi.	1	2	3	4	5	6
30.	Tema jaoks on väga oluline olla füüsiliselt terve ja heas vormis.	1	2	3	4	5	6
31.	Talle on oluline tema isiklik kaitstuse ja turvatunne.	1	2	3	4	5	6
32.	Tema jaoks on oluline olla kindel ja usaldusväärne sõber.	1	2	3	4	5	6
33.	Tema jaoks on oluline riskida, et ellu põnevust tuua.	1	2	3	4	5	6
34.	Talle on oluline omada võimu, et panna inimesi tegema seda, mida ta tahab.	1	2	3	4	5	6
35.	Talle on oluline kõiki oma tegevusi iseseisvalt kavandada.	1	2	3	4	5	6
36.	Tema jaoks on väga oluline vältida haigestumist.	1	2	3	4	5	6
37.	Talle on oluline reeglitest kinni pidada isegi siis, kui keegi nende täitmist ei jälgi.	1	2	3	4	5	6
38.	Tema jaoks on oluline olla väga edukas.	1	2	3	4	5	6
39.	Tema jaoks on oluline järgida oma perekonna tavasid või üldisi usulisi kombeid.	1	2	3	4	5	6
40.	Tema jaoks on oluline ära kuulata ja mõista endast erinevaid inimesi.	1	2	3	4	5	6

41.	Talle on oluline, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.	1	2	3	4	5	6
42.	Tema jaoks on väga oluline kaitsta oma tervist.	1	2	3	4	5	6
43.	Talle on oluline elumõnuseid nautida.	1	2	3	4	5	6
44.	Talle on oluline, et kõikidel inimestel maailmas oleksid elus võrdsed võimalused.	1	2	3	4	5	6
45.	Tema jaoks on oluline olla alandlik ja tagasihoidlik.	1	2	3	4	5	6
46.	Tema jaoks on oluline asju ise mõista.	1	2	3	4	5	6
47.	Tema jaoks on oluline väärtustada oma kultuuri traditsioone.	1	2	3	4	5	6
48.	Tema jaoks on oluline olla see, kes teistele korraldusi jagab.	1	2	3	4	5	6
49.	Tema jaoks on oluline kõikidele seadustele alluda.	1	2	3	4	5	6
50.	Talle on oluline saada igatsorti uusi kogemusi.	1	2	3	4	5	6
51.	Talle on oluline omada kalleid asju, mis näitavad ta rikkust.	1	2	3	4	5	6
52.	Talle on oluline kaitsta looduskeskkonda hävingu või saastamise eest.	1	2	3	4	5	6
53.	Talle on oluline iga võimalust lõbutsemiseks kasutada.	1	2	3	4	5	6
54.	Talle on oluline hoolitseda endale lähedaste inimeste kõikide vajaduste eest.	1	2	3	4	5	6
55.	Talle on oluline, et inimesed tunnustaksid ta saavutusi.	1	2	3	4	5	6
56.	Talle on oluline, et teda kunagi ei alandataks.	1	2	3	4	5	6
57.	Talle on oluline, et tema oma riik end kõikide ohtude vastu kaitseks.	1	2	3	4	5	6
58.	Tema jaoks on oluline mitte kunagi teisi inimesi välja vihastada.	1	2	3	4	5	6
59.	Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi koheldakse õiglaselt, sealhulgas isegi neid, keda ta ise ei tunne.	1	2	3	4	5	6
60.	Talle on oluline vältida igasuguseid ohte.	1	2	3	4	5	6
61.	Talle on oluline rahulduda sellega, mis tal on, ega tahta enam.	1	2	3	4	5	6
62.	Talle on oluline, et kõik ta sõbrad ja perekond võivad täielikult temale loota.	1	2	3	4	5	6
63.	Tema jaoks on oluline olla vaba ja oma tegemiste üle ise otsustada.	1	2	3	4	5	6
64.	Tema jaoks on oluline tunnustada inimesi isegi siis, kui ta nendega eri meelt on.	1	2	3	4	5	6

Lisa 2

Väärtustega seotud andmeanalüüsi juhised (Schwartz, 2016)

Correcting for scale use biases

The score for each value is the mean of the raw ratings given to the items listed above for that value. For most purposes, it is necessary to make a correction for individual differences in use of the response scale before performing analyses. Below are instructions for making the correction that is appropriate to various types of analyses. **Failure to make the necessary scale use correction typically leads to mistaken conclusions!**

Individuals and cultural groups differ in their use of the response scale.¹ Scale use differences often distort findings and lead to incorrect conclusions.² To correct for scale use:

(A) Compute scores for the 19 values by taking the means of the items that index it (above). If you wish to check internal reliabilities, do so for these value scores before the next steps.

(B) Compute each individual's mean score across all 57 value items. This is the individual's Mean RATING of all values. Call this MRAT.³

(C) Subtract MRAT from each of the 19 value scores. This centers the scores of each of the the individual's 19 values (computed in A) around that individual's Mean Rating.

1. For correlation analyses: Use the centered value scores (C).
2. For group mean comparisons, analysis of variance or of covariance (t- tests, ANOVA, MANOVA, ANCOVA, MANCOVA): Use the centered value scores as the dependent variables.
3. For regression:
 - a. If the value is your **dependent** variable, use the centered value score.
 - b. If the values are **predictor** variables:
 1. Enter **un**centered values as predictors in the regression.
 - a' If all 19 values are included, the single regression coefficients for the values are not clearly meaningful and interpretable because the values are interdependent. This is so even if the multicollinearity statistics do not look problematic.
 - b' Choose the values to exclude as predictors *a priori* on theoretical grounds because they are irrelevant to the topic.
 2. If you are interested **only** in the total variance accounted for by values and not in the regression coefficients, you may include all 19 **un**centered values as predictors. The R^2 is meaningful but, because the 19 values are exactly linearly dependent, the coefficients for each value are not precisely interpretable.
 3. If you use only one value as a predictor, use the centered value because this is equivalent to correlation.
 - c. In publications, it is advisable to provide a table with the correlations between the centered values and the dependent variables in addition to any regression. These correlations will aid in understanding results and reduce confusion due either to multicollinearity or to intercorrelations among the values.

4. For multidimensional scaling, both centered and uncentered item responses work equally well.

5. For canonical, discriminant, or confirmatory factor analyses:

Use **raw** (uncentered) value scores for the items or 19 value means.⁴ However, if only some of the 57 items are included, centered scores can be used

6. Exploratory factor analysis is not suitable for discovering the theorized set of relations among values because they form a quasi-circumplex, which EFA does not reveal. Factors obtained in an EFA with rotation will only partly overlap with the 19 values, combining them to form larger factors, and will exploit chance associations. The first *unrotated* factor represents the way respondents use the response scale. It may represent an acquiescence bias, social desirability, the overall importance of values to the person, or some combination of these and other influences . It does not represent specific value preferences. A crude representation of the circular structure of values can be obtained using EFA by plotting the value items in a two-dimensional space according to their loadings on factors 2 and 3 of the *unrotated* solution.

Lisa 3

Lisatabel 1. Korrelatsioonimaatriks kõigi muutujate vahel

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
1 Sugu	-																									
2 Vanus	.203**	-																								
3 Pikkus	.635**	.063	-																							
4 Vanuse vahe eelistus	-.546**	-.243**	-.351**	-																						
5 Pikkuse vahe eelistus	-.684**	-.139**	-.676**	.437**	-																					
6 Seksuaalne orientatsioon	.023	.000	-.002	.020	-.091	-																				
7 Enesehinnang	.052	.249**	.048	-.026	-.046	-.157**	-																			
8 Enesemääratlus Mõte	.148**	.089	.081	-.137**	-.099*	.144**	.133**	-																		
9 Enesemääratlus Tegu	.005	.033	-.039	-.036	-.003	.148**	.114*	.434**	-																	
10 Stimulatsioon	.006	-.046	.032	.000	-.008	.093	.032	.132**	.178**	-																
11 Hedonism	.061	-.095*	.070	.001	-.041	.053	.025	.005	.080	.372**	-															
12 Saavutus	.038	-.152**	.031	-.050	.038	.052	-.042	-.016	.077	-.021	.020	-														
13 Võim Domineerimine	.135**	.025	.102*	-.119*	-.057	.047	-.025	-.014	.046	.093	.025	.362**	-													
14 Võim Ressursid	.119*	.009	.107*	-.079	-.068	-.047	-.075	-.136**	-.099*	-.061	.061	.427**	.541**	-												
15 Maine	-.015	.129**	-.066	-.006	.034	-.023	-.228**	-.195**	-.111*	-.199**	-.125**	.200**	.129**	.185**	-											
16 Turvalisus Isiklik	-.117*	.018	-.072	.158**	.123*	-.122*	.039	-.130**	-.138**	-.434**	-.208**	-.010	-.150**	.031	.090	-										
17 Turvalisus Sotsiaalne	-.008	.144**	-.035	-.032	.019	.031	.005	-.078	-.122*	-.293**	-.212**	-.114*	-.083	-.151**	.093	.157**	-									
18 Traditsioon	-.131**	.057	-.049	.103*	.116*	-.255**	.066	-.232**	-.191**	-.166**	-.255**	-.099*	-.018	.033	-.003	-.011	.175**	-								
19 Konformsus Reeglid	-.042	.050	-.043	.035	.013	-.088	-.058	-.293**	-.231**	-.458**	-.308**	-.053	-.083	.006	.105*	.225**	.108*	.187**	-							
20 Konformsus Interpersonaalne	-.049	-.038	-.058	.065	.036	-.046	-.135**	-.323**	-.304**	-.192**	-.126**	-.220**	-.349**	-.212**	.156**	.072	.044	-.069	.226**	-						
21 Alandlikkus	.085	-.105*	.068	.014	-.136**	.024	-.158**	-.065	-.141**	-.121*	-.083	-.362**	-.385**	-.421**	-.198**	-.012	-.057	-.052	.097*	.278**	-					
22 Heatahtlikkus Sõltumine	.028	-.075	.019	.011	-.006	-.092	-.013	-.024	-.020	-.078	.014	-.050	-.186**	-.135**	-.088	-.023	-.104*	.037	-.054	-.052	.124**	-				
23 Heatahtlikkus Hoolimine	-.116*	-.130**	-.030	.150**	.095*	-.101*	.031	-.054	-.157**	-.124**	-.001	-.173**	-.278**	-.154**	-.131**	.033	-.042	.054	-.045	.016	.158**	.394**	-			
24 Kõikehaaravus Hool	-.060	-.079	-.075	.041	.032	.184**	-.096*	.103*	-.016	-.042	-.139**	-.274**	-.335**	-.426**	-.166**	-.094*	.122*	-.251**	-.058	.114*	.231**	-.067	.062	-		
25 Kõikehaaravus Loodus	-.066	.037	-.054	-.017	.027	.121*	.038	.140**	.032	.198**	-.037	-.246**	-.198**	-.335**	-.230**	-.179**	-.022	-.134**	-.261**	-.093	.085	-.104*	-.067	.275**	-	
26 Tervis	.043	.113*	.031	-.003	-.057	-.068	.363**	-.001	.050	.135**	-.010	-.102*	-.133**	-.089	-.215**	.206**	-.070	-.039	-.181**	-.136**	-.114*	-.009	-.062	-.214**	.026	-

Märkused: *p < .05, **p < .01

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Ares Hubel